

Vleermuizen: opvang en onderzoek

Tekst Marjan van Oosten

Het beschermen van vleermuizen omvat veel meer dan het verzorgen van verweesde jongen, blijkt uit het verhaal van Marjan van Oosten. Al ruim tien jaar verzorgt ze de opvang van vleermuizen in de provincie Groningen.

Vleermuizen zijn kwetsbare zoogdieren die dicht bij de mens leven, maar niet altijd op menselijk begrip kunnen rekenen. In de bewoonde omgeving raken vleermuizen geregeld in problemen. Daarom heb ik in 2000 een vleermuisopvang in Groningen gestart, om bij calamiteiten hulp te kunnen bieden. Deze hulp bestaat uit het verzorgen van hulpbehoevende vleermuizen en het adviseren van particulieren en gemeentes. Daarnaast doe ik mee aan onderzoek dat gericht is op de bescherming van vleermuizen.

SPOUWMUREN

De meest voorkomende vleermuis in Nederland is de gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*. Het is onze kleinste soort met de grootste populatie in de Nederlandse

Na zes weken vloog hij rond ons huis en jaagde hij op insecten.

steden. Ze leven in spouwmuren en onder daken. Huizen die de nok op zuidoost gericht hebben en parallel aan de weg staan, zijn het meest in trek.

Overdag herken je de aanwezigheid van dwergvleermuizen aan de hagelslagvormige keuteltjes op de muur, onder de nok en op de daklijst. Vaak hoor je vlak voor het uitvliegen gekras onder de nok. Ze hebben kleine brede vleugels, waarmee ze goed kunnen manoeuvreren. Als nachtvinders vliegen ze in kleine cirkels boven de tuinen.

ANGST VOOR SCHADE

Huiseigenaren zijn niet altijd blij met inwonende vleermuizen. De angst voor een snelle populatietoename, zoals bij muizen, maakt dat verblijfplekken worden dichtgemaakt. Soms zelfs met de dieren er nog in. Vleermuizen kunnen echter maar 1 of 2 jongen per jaar grootbrengen, waardoor de populatie langzaam groeit. Bovendien vernielen vleermuizen niets aan de woning en ze brengen geen nestmateriaal of prooi naar binnen. Wat ze wel doen is veel insecten

eten en poepen op het huis. Naast het drukke gepiep en gevlieg blijkt dit meestal de enige 'schade'.

Helaas waren huiseigenaren uit Spijk hiervan niet op de hoogte, toen ze mij midden in de nacht belden. In de hal hing een vleermuis en er zat een groep onder het dak. Het waren tweekleurige vleermuizen, een soort die ik nog niet eerder had gezien! De bewoners vonden dat de dieren moesten worden weggehaald. Vleermuizen zijn echter wettelijk beschermd en ze mogen niet verstoord worden. Wel kon ik de bewoners helpen door de vleermuis uit de hal te verwijderen. De avond erna heb ik buiten gekeken hoeveel vleermuizen er achter de daklijst vandaan kwamen, het waren er 25. De bewoners konden de dieren onder hun dak jammer genoeg niet waarderen. Nadat de vleermuizen de locatie hadden verlaten, hebben ze de invliegopening dichtgemaakt.

Vleermuizen belanden ook wel eens op de grond. In die positie reageren ze paniekerig als ze worden benaderd. Daarbij sperren ze de bek open en roepen hard. Ook kunnen ze bijten als ze worden opgepakt. Omdat 2 van de 19 inheemse vleermuissoorten hondsdoelheid kunnen overbrengen, is voorzichtigheid geboden bij het oppakken. Pak het dier kalm op met een droge vaatdoek waarin het weg kan kruipen. Stop de vleermuis met doek en al in een doos die afgesloten kan worden. De doos moet wel zijn voorzien van luchtgaatjes. Laat het dier in de schemering weer vrij door het zelf van de doek te laten vliegen. Opgooien mag absoluut niet!

AFSCHEID

Naast het bieden van Eerste Hulp bij Vleermuizen, zorgen we ook voor de opvang van jonge, verweesde vleermuizen. Wat me opvalt bij de verzorging van jonge vleermuizen is dat ze duidelijk behoefte hebben aan elkaars gezelschap. Als dat er niet is willen ze graag geaaid en vertroeteld worden. Deze zorg hebben ze nodig, anders geven ze het op.

Het eerste jong dat we opvingen was een laatvlieger. Hij had de ogen nog niet open en zat onder de parasieten. We hebben hem een

paar keer gewassen en gemasseerd, waarna hij fanatiek verdunde koffiemelk begon te drinken. Met goede moed hebben we dit een weekend volgehouden tot hij zich zelf ging poetsen. Eerst moesten we om de paar uur melk geven, later was driemaal daags voldoende. Na een paar weken wilde hij ook uitgeknepen meelwormen eten. Een week later

kon hij zelf aan de meelwormen knabbelen; zijn tandjes kwamen door.

Niet lang daarna begon hij zijn vleugeltjes te strekken en te klapperen. Een paar dagen later vloog hij vanaf een verhoging door de kamer en kon hij rondjes draaien. We hadden een goede band met het dier, tijdens de voeding drukte het zijn lijfje tegen onze handen om zich te laten krabbelen. Na zes weken vloog hij rond het huis, en joeg hij samen met de andere laatvliegers uit dezelfde kraamkolonie op insecten. Hij was zelfstandig. Als afscheid heeft hij nog een paar dagen vlakbij huis zitten roepen, en daar moesten we het mee doen.

In 2009 hebben we vleermuizen uit Walibi opgevangen, nadat een zolder met een kraamgroep gewone dwergvleermuizen in brand stond. Helaas waren enkele jongen te verzwakt en stierven. Andere sloten zich onmiddellijk aan bij de vreemde soortgenoten in de opvang. Eén jong had ernstige brandwonden opgelopen, maar herstelde voorspoedig. De jongen gaven elkaar aandacht en hadden ons alleen nodig voor de

Onderzoek naar aanwezigheid van vleermuizen.

melk. Ze kwamen luid tetterend bij de deur om dit op te eisen. We hebben ze gezamenlijk vrijgelaten in Adorp, waar ook een kraamkolonie is.

GEWOONTEDIEREN

Vleermuizen hebben zo hun vaste gewoontes. Ze gebruiken vaste plekken waar de jongen worden geboren en verzorgd, ze vliegen langs vaste routes en fourageren op vaste

Het zogen van een dwergvleermuis.

plekken, en ze gebruiken vaste ruimtes om te overwinteren. Dit is voor hen dé manier om zo zuinig mogelijk met hun energie om te gaan. Elke verandering hierin is een aanslag op de populatie. Daarom is het belangrijk bij de bescherming van deze diergroep, dat we onderzoeken hoe zij een gebied gebruiken. Vleermuizen beschermen je vooral door de verblijfplekken in stand te houden.

Om een goed beeld te krijgen van de populatie vleermuizen is onderzoek noodzakelijk in alle seizoenen. Het onderzoek vraagt veel nachtelijke uren zoeken met een vleermuis-detector. Dat is een apparaatje dat de ultrasone geluiden van vleermuizen omzet in geluiden met een lagere frequentie, die voor het menselijk oor hoorbaar zijn. Ook gebruiken we wel eens mistnetten om vleermuizen te vangen.

Het is niet zo gemakkelijk de plekken te vinden waar vleermuizen zich bevinden. Veel soorten vliegen pas in het donker uit, of uit hoge gebouwen en tussen dicht begroeide bomen. Juist de afgeschermdes plekken zijn voor hen interessant. Omdat de verblijfplekken van vleermuizen zo lastig te vinden zijn, is het belangrijk dat particulieren dergelijke locaties melden. Deskundigen kunnen dan waardevol onderzoek verrichten. Naast het zoeken van kraamverblijven, is inzicht in jachtgebieden, territoria, vlieg- en trekroutes en overige verblijfplekken noodzakelijk om een beeld te krijgen van het koloniesysteem waarin de verschillende soorten leven. Dergelijke informatie is van essentieel belang om deze bijzondere diergroep te beschermen.

Het Netwerk van Groene adviesbureaus heeft in samenwerking met de dienst Landelijk Gebied een Vleermuisonderzoeksprotocol vastgelegd. Deze is te vinden op de website van de vleermuisopvang Groningen (www.vleermuisopvangen-onderzoek.nl). Opvangadressen staan op www.vleermuis.net.

Grootovleermuizen in vlucht.
Beeld Martijn Dorenbosch.